

TABIATI VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİ KORUMA KANUNU TASARISI HAKKINDA YEŞİLLER PARTİSİ'NİN GÖRÜŞÜ

24 Ocak 2011

Bu raporda Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanun Tasarısı hakkında Yeşiller Partisi'nin görüşleri yer almaktadır. Parti Meclisi tarafından kabul edilen bu rapor TBMM Çevre Komisyonu'na iletilecek, ayrıca bütün siyasi parti gruplarıyla, ilgili sivil toplum örgütleriyle ve basınla paylaşılacaktır.

1- KANUNUN AMACI VE ÖZÜ

Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu halen tasarı olarak TBMM Çevre Komisyonu gündeminde bulunmaktadır. Adından anlaşıldığı kadarıyla yasanın kapsamının **doğal yaşam alanlarının, insansız doğanın veya insan etkisinin sınırlı olduğu doğal alanların korunması** olması gerekir. Elimizdeki tasarıda da yasanın konusu doğal alanlardaki "ulusal ve uluslararası öneme sahip tabii değerler" olarak gösterilmektedir. Elbette doğal yaşam alanlarındaki "önemli değerler", örneğin endemik canlılar ve soyu tehlikedeki türler ancak habitatıyla ve çevresiyle birlikte korunabilir. Bu nedenle yasanın amacının öncelikle **insanların sınırlı olarak etkide bulunması gereken doğal yaşam alanlarının korunması** olması beklenmelidir.

Öte yandan başta endüstri olmak üzere insan etkinlikleri dünyanın her yerinde doğal yaşam alanlarını tehdit etmektedir. Üstelik bu tehdit çoğu zaman bir doğal yaşam alanının bütünüyle ortadan kaldırılması sonucunu da verebilmektedir. Türkiye'de de geçmişten bu yana çok sayıda doğal yaşam alanı endüstri tesisleri, enerji santralleri, madenler, turizm tesisleri, yerleşim yerleri ve yollar tarafından ortadan kaldırılmış veya ciddi biçimde zarar görmüştür. Tarım ve hayvancılık da yoğun gübre ve pestisit kullanımı söz konusu olduğunda, monokültür tarımı yapıldığında ve aşırı otlatma durumunda doğal yaşam alanlarını tehdit etmektedir.

Kanun tasarısının gerekçesinde de adı anılan Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) korunan alanları "Özellikle biyolojik çeşitliliğin, doğal ve bununla ilişkili kültürel kaynakların devamlılığının sağlanmasına ve korunmasına hizmet eden, yasal veya diğer etkili yollarla yönetimi gerçekleştirilen karasal ve/veya denizel alanlar" olarak tanımlamaktadır.

Bu nedenle yeni kanunun öncelikli amacının, **hızla yok edildikleri için giderek daha değerli hale gelen doğal yaşam alanlarını bu tür zararlı insan etkinliklerinden korumak** olması gerekir. Üstelik bu alanların korunması sadece peyzaj özellikleri veya ekonomik değerleri nedeniyle değil, ekolojik krizi ve küresel ısınmayı yavaşlatmak için sahip oldukları yaşamsal önem nedeniyle de gereklidir.

Elbette tüm canlıların yaşama ve türünü devam ettirme hakkı ile doğanın ve tüm canlıların sahip olduğu içsel değer başlı başına bir koruma nedeni olarak görülmelidir. Hatta doğayı korumanın başlıca amacı budur: Ekosistemlerin tüm canlılarla birlikte yaşam koşullarının sürdürülebilirliğinin sağlanması.

Meseleye insanlar açısından bakıldığında ise, doğal alanların korunmasının yerel ekonomilerin gelişmesine yardımcı olarak göçü ve buna bağlı sosyal ve ekonomik sorunları azalttığını ve ekolojik krizin çözümüne katkı yaparak insanlığın geleceği için büyük önem taşıdığını görebiliriz. Dolayısıyla

doğal yaşam alanlarının korunmasının, sadece yerel topluluklara ve genel olarak ülke ekonomisine faydası bile, konunun ciddiyetle ele alınması gerektiğini anlamamıza yeterli olacaktır.

Ne var ki mevcut Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanun Tasarısı elimizde kalan son doğal yaşam alanlarını kaynak deposu olarak görerek, doğayı korumaktan çok, doğal alanları kullanıma açmak ve bunu “sürdürülebilir” kılmak için hazırlanmış gibi görünmektedir.

Tasarının maddelerine ve gerekçelerine daha yakında bakıldığında bu durum net olarak görülebilir.

Kanun tasarısının 1. maddesinde yer alan amaç bölümünde kanunun “...tabii değerlerin, biyolojik çeşitliliğin ve peyzajın muhafazası ile koruma kullanma dengesi gözetilerek sürdürülebilirliğine ilişkin...” olduğu belirtilmektedir. Aynı şekilde tasarının 2. maddesinin 1. fıkrasında yine kanunun kapsamı “tabiat, biyolojik çeşitlilik ve peyzajın muhafazası ile sürdürülebilir kullanımının sağlanmasına” ilişkin olarak belirtilmektedir.

Hatta 1. maddenin gerekçesinde koruma alanlarının insan odaklı olmayan bir anlayışla belirlenmesi ve yönetilmesi eleştirilmekte ve kanunun temel amacının sürdürülebilirlik temel yaklaşımında **kaynakların koruma kullanma dengesi gözetilerek yönetilmesini** sağlamak olduğu belirtilmekte, böylece doğanın korunmasının değil, doğayı bir kaynak deposu olarak gören bir anlayışla kaynakların korunmasının öncelikli olduğu ifade edilmektedir.

Bu başlangıç maddelerinden kanun tasarısının **doğal yaşam alanlarının kullanım yoluyla sürdürülebilirliğini** hedeflediği anlaşılmaktadır.

Bu hedefe başka maddelerde de değinilmektedir. Tasarının ilkeler başlığı altındaki 4. maddesinde kanunla “Tabiat, biyolojik çeşitlilik ve peyzaj değerlerinin muhafazası ile **sürdürülebilir kullanımının** sağlanmasına ilişkin” ilkelerin belirlendiği belirtilmektedir.

Aynı maddede yer alan birinci ilke de “Korunan alanlarda **koruma ve kullanım kararlarının** uzun devreli gelişme planları veya her tür ve ölçekteki planlar ile belirlenmesi esastır.” şeklinde belirtilmiştir.

Yine Tasarının 13/2 maddesinde bu alanların **korunarak kullanılmasından** bahsedilmektedir.

Bütün bunlar, “**koruma kullanma dengesi**”, “**koruyarak kullanma**” ve “**sürdürülebilir kullanım**” kavramlarının **kanun tasarısının özü** haline getirildiğini göstermektedir.

Hatta tasarının mutlak koruma alanlarından bahsedilen 15/2 maddesinde “Tabiatı koruma alanları, yaban hayatı koruma sahaları, gen koruma alanlarında ve korunan alanların **mutlak koruma bölgelerinde hiçbir kullanıma izin verilemez**, intifa ve irtifak hakkı tesis edilemez” dendiikten sonra bu mutlak koruma bölgelerindeki koruma zırhı bile “Ancak, bu alanlarda ülke düzeyinde, üstün kamu yararı ve stratejik kullanımı gerektiren **kullanma izni, intifa ve irtifak hakkı Bakanlar Kurulu kararı ile verilebilir**” denilerek anında delinmektedir.

Söz konusu “**koruma kullanma dengesi**”, “**koruyarak kullanma**” ve “**sürdürülebilir kullanım**” kavramlarının nasıl yeni bir anlayışın yansıması olduğu tasarının başka kanunlarla uyumluluk için değiştirilen hükümlerin yer aldığı 36. maddesinde de görülmektedir. Söz konusu 36. maddenin 7. fıkrasıyla 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunda bulunan “**Çevrenin korunması, kirliliğin önlenmesi ve iyileştirilmesi için**” ibaresi “**Çevrenin korunması,**

kirliliğin önlenmesi ve iyileştirilmesi ile tabii değerlerin, biyolojik çeşitliliğin korunması ve koruma kullanma dengesi gözetilerek sürdürülebilirliğine ilişkin” olarak değiştirilmiştir.

Bu ve bunun gibi hükümlerle mevzuatta bulunan doğanın korunmasına dair bütün hükümler doğanın korunması değil, sürdürülebilir kullanımına dair hükümlerle değiştirilmektedir.

Kuşkusuz doğal yaşam alanları insanların hiçbir şekilde giremeyeceği, her türlü kullanımdan mutlak anlamda korunan alanlar değildir. Ama bu kullanımın denetimli olarak yerel kültür ve yerel ekonomi düzeyinde olması gerekir. Korunan alanların büyük bir bölümünde türlerin ve ekosistem bütünlüğünün devamı insan faaliyetleri yoğunlaştığı anda imkansız hale gelir.

Oysa bu tasarı bu haliyle yasalarsa elimizdeki kanun ne yazık ki doğayı korumayı değil, koruma altına alınması gereken doğal yaşam alanlarını ayırmsız bir şekilde kullanıma (ve yatırıma) açmayı amaçlayan bir kanun olacaktır.

Kanunun hazırlanma gerekçeleri arasında gösterilen ve Türkiye'nin uyum sağlaması gereken Avrupa Birliği doğa koruma mevzuatı, yani Habitat ve Kuş Direktifleri ve Ramsar, Barcelona, Bern gibi uluslararası sözleşmeler ise tehdit altındaki habitatların **korunmasını** amaçlamaktadır, bu alanların kullanılmasını sağlamayı değil. Aynı şekilde Natura 2000 alanları da **koruma alanları** olup, koruma-kullanma alanları değildir.

Bu tasarı yasalarsa **korunması gereken doğal yaşam alanları, yani tehdit altındaki sulak alanlar, vadiler, akarsular, dağlar, göller, kıyılar ve denizler “belli kurallara bağlanmış şekilde” ekonomik kullanıma, yani sanayi, madencilik, enerji ve yol yatırımlarına, hatta yapılaşmaya açılacaktır. Çünkü kanunun amacı tabiatı korumak değil, yok etmeden (sürdürülebilir şekilde) kullanmaktır.**

Bu anlayışla yapılmış bir doğa koruma kanununun doğanın korunmasını ve ekolojik dengenin restorasyonunu sağlaması mümkün değildir. Bu kanun tam tersine kırılğan ekosistemleri ve tehdit altındaki habitatları dış müdahalelere ve yıkıma açık hale getirecektir.

Kanun bu haliyle Avrupa Birliği'nin doğa koruma mevzuatına da aykırıdır.

Sonuç olarak kanun tasarısı sadece bu özü nedeniyle bile kabul edilemez. Tabiatı ve biyolojik çeşitliliği korumayı amaçlayan bir kanun, çağdaş doğa korumacı anlayışla, gerçekten doğayı korumayı hedefleyerek yeni baştan yazılmalıdır.

2- ÇEVRE VE ORMAN BAKANLIĞI'NIN YETKİLERİ VE KURULLARIN OLUŞUMU

Kanun tasarısında uygulama yetkileri **neredeyse tamamen ve tek başına Çevre ve Orman Bakanlığı'na** bırakılmaktadır. Bu yetkiler şöyle özetlenebilir:

- Madde 3/1/k ve Madde 9/2'de Korunan Alan statüsü verme yetkisi Çevre ve Orman Bakanlığı'na (Bakanlık) veya Bakanlar Kurulu'na verilmektedir. Ancak söz konusu alanın korunan alan statüsü özelliklerine sahip olup olmadığını inceleme yetkisi Bakanlığa verildiği için pratikte **tek yetkili Bakanlıktır.**
- Madde 4/1/c'de ekolojik etki değerlendirmesi yapılması mecburi etkinliklerin koruma alanlarına etkisi olabileceğini belirleme yetkisi **tek başına Bakanlığa** verilmektedir.

- Madde 6/2'ye göre oluşturulacak Ulusal Biyoçeşitlilik Kurulu'na alınacak sivil toplum temsilcilerinin hangi sivil toplum kuruluşlarından seçileceğini belirleme yetkisi **tek başına Bakanlığa** aittir. Ayrıca Kurul başkanlığı da Bakanlığa verilmektedir.
- Madde 11 ve 12'de korunan alanlarda kamulaştırma ve tahsis edilen alanlarda uygulama yetkisi **tek başına Bakanlığa** verilmektedir.
- Madde 15/1'de korunan alanlarda kullanım için her türlü izin **tek başına Bakanlık** tarafından verilmektedir. Üstelik aynı maddeye göre Bakanlık kendi verdiği bu izinlerin doğru kullanılıp kullanılmadığını yine kendisi denetlemektedir.
- Madde 15/3'de korunan alanlar için verilen 29 yıllık izinlerin 49 yıla uzatılması yetkisi **tek başına Bakanlığa** verilmektedir.
- Madde 15/5'de korunan alanlarda her türlü izin, intifa ve irtifa haklarının üçüncü şahıslara devredilmesine izin verme hakkı **tek başına Bakanlığa** verilmektedir.
- Madde 17/3'de "Korunan alanlarda endüstriyel kullanıma konu edilecek yabancı bitki ve hayvan türlerinin tabii ortamlarından toplanması, kullanılması ve elverişli bir konumda muhafaza edilmeleri için gerekli tedbirler Bakanlıkça alınır veya aldırılır" denilerek ekonomik kullanım söz konusu olduğu için hassas olan ve uzmanlık gerektiren bu konu da **tek başına Bakanlığın** yetkisine bırakılmaktadır.
- Madde 19/2'de "yabancı hayvan ve korunan bitki türlerinin habitatları dışında çoğaltılması, üretilmesi veya yerleştirilmesi" yetkisi **tek başına Bakanlığa** verilmektedir.
- Madde 23/1'de "biyolojik çeşitlilikle alakalı gözlem, araştırma ve izlemeye yönelik faaliyetler" hem **Bakanlığın iznine tabi** kılınmakta, hem de bu tür bilimsel araştırmaların desteğe layık olup olmadığını takdir yetkisi yine **tek başına Bakanlığa** bırakılmaktadır. Biyolojik çeşitlilikle ilgili üniversitelerin, araştırma kuruluşlarının veya sivil toplum örgütlerinin yapabileceği her türlü araştırma ve izleme faaliyetinin neden Bakanlık iznine tabi kılındığı da anlaşılabilir değildir.
- Madde 26'da "Biyolojik çeşitlilikle ilgili her türlü veri envanteri"ni toplama ve izleme konusundaki **tüm takdir yetkisi yine Bakanlığa** verilmektedir.

Ayrıca Çevre ve Orman Bakanlığı mutlak koruma alanlarının yatırıma açılması istenen durumlarda **"üstün kamu yararı"ni tanımlayarak korunan alanları kullanıma açmak** için Bakanlar Kurulu ile birlikte yetkili kılınmaktadır. Nitekim:

Madde 15/2'de "hiçbir kullanıma izin verilemez, intifa ve irtifak hakkı tesis edilemez" denen mutlak koruma bölgelerinde "ülke düzeyinde, üstün kamu yararı ve stratejik kullanımı gerektiren kullanma izni, intifa ve irtifak hakkı Bakanlar Kurulu kararı ile verilebilir" denmekte; ancak Türlerin ve tabii yaşama alanlarının korunması ve ekolojik etki değerlendirmesine ilişkin Madde 16/2'de "Korunması gereken yabancı bitki ve hayvan türleri ile yaşama ortamları ile ilgili plan, proje ve faaliyetlerin muhtemel etkileri için ekolojik etki değerlendirmesi yaptırılır. Bu tür ve habitatları tahrip eden faaliyetlere izin verilmez. Ancak, üstün kamu yararı bulunması halinde tahrip unsurlarını en aza indirecek tedbirlerin alınması şartıyla Bakanlıkça izin verilebilir. Bu durumda Bakanlık biyolojik çeşitlilik üzerindeki etkiyi telafi edici tedbirleri alır veya aldırır." denerek aynı **üstün kamu yararını tanımlama yetkisi de aslında tek başına Bakanlığa** bırakılmaktadır.

Kanun tasarısının 6. Maddesine göre oluşturulan **Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Kurulu**'nun üye bileşimi ve görevleri de sorunludur.

Madde 6/1'de Kurul'un tanımlanış biçimi ("Kanun kapsamına giren konularda genel istişarenin sağlanmasını...") ve yukarıda belirttiğimiz gibi ilgili maddelere göre her türlü kritik kararın alınmasından tamamen Çevre ve Orman Bakanlığı'nın yetkili kılınması, **Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Kurulu'nun aslında bir istişare (danışma) kurulu** olduğunu göstermektedir. Aynı maddede Kurul'un "tabiatın ve biyolojik çeşitliliğin korunmasını ve bilimsel esaslara göre yürütülmesini sağlamak amacıyla gerekli kararları almak üzere" kurulduğu da söylenmektedir. Ancak bunların hangi kararlar olduğu belli değildir. Üstelik tasarının diğer maddelerinde her türlü karar yetkisi Bakanlığa verildiğine göre, Kurul'un ancak Bakanlığa kararları hakkında görüş iletme yetkisi olduğu anlaşılabilir. Zaten bu durum 6. maddenin gerekçesinden de anlaşılmaktadır.

Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Kurulu'na **sadece tasarının yabancı tür girişinin önlenmesiyle ilgili 18. maddesinde**, korunan alanlar ile koruma alanları dışında kalan alanlardaki yabancı ve yayılımcı türlerin alana girişine karar verme yetkisi tanınmıştır. Madde 21/1'de de "Tür ve habitat koruma eylem planları Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Kurulunun görüşü alınmak suretiyle Bakanlıkça onaylanır" denmekte, yani Kurul Bakanlık tarafından yine danışma amacıyla kullanılmaktadır.

Kurul'un ismi geçen son madde olan Geçici madde 2/1'de ise "2863 sayılı Kanun ve ilgili diğer mevzuat kapsamında doğal veya tabii sit olarak tescil ve ilan edilmiş alanlardan sulak alanlar; özel çevre koruma bölgeleri, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, yaban hayatı koruma ve yaban hayatı geliştirme sahalarında ve 6831 sayılı Kanun kapsamına giren orman ve orman rejimine tabi olan sınırlar içerisinde kalan alanlar dışında kalan alanlardaki 2863 sayılı Kanun kapsamında tescilli yapılmış doğal sit ve tabiat varlıkları Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Kurulu tarafından değerlendirilir ve bu Kanunda düzenlenen koruma statüsü özelliklerini taşıyanlara uygun koruma statüsü verilir, özellikleri taşımayanların ise mevcut statüleri sona erer" denmektedir. Ancak Madde 3/1/k ve Madde 9/2'de Korunan Alan statüsü verme yetkisi Çevre ve Orman Bakanlığı'na (Bakanlık) veya Bakanlar Kurulu'na verilmekte olduğuna göre, Kurul'un bu maddede tanımlanan yetkisi de sadece değerlendirme ve önerme düzeyinde demektir. **Son karar yine Bakanlıkça verilecektir.**

Dolayısıyla her ne kadar Madde 6/6'ya göre Kurulun teşkili ile çalışma usul ve esasları yönetmelikle düzenlenecek olsa da, yönetmelikte Kurul'a bundan fazla yetki verilmesi pek mümkün gözükmemektedir.

Üstelik neredeyse bütünüyle danışma organı statüsüne sahip bir kurul olmasına rağmen Kurulun oluşumunda ağırlık yine bakanlıklarda ve özellikle de Çevre ve Orman Bakanlığı'ndadır. Kurulun 20 üyesinden 14'ü bürokrasiden atanmaktadır. Bu üyelerin 7'si Çevre ve Orman Bakanlığı'nın, 3'ü Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın, 2'si Enerji Bakanlığı'nın, birer üye ise Bayındırlık ve İskan ile Kültür ve Turizm Bakanlıklarının üst düzey bürokratlarıdır. Kurulda 4 akademisyen ve 2 sivil toplum temsilcisi bulunmakta, ancak Kurula temsilci gönderecek sivil toplum kuruluşlarının belirlenmesi bile **yine Bakanlığın yetkisine bırakılmaktadır.**

Bu şartlar altında Kurulun danışma görevini de bağımsız olarak ve bilimsel çerçevede yapması beklenemez. Kurul doğa korumaya dair görüş oluştururken ilgili bakanlıkların stratejik planlarıyla ve mevcut icraatlarıyla ilgili önceliklerin ön planda tutulması kaçınılmazdır. Bu nedenle de Kurulun doğanın korunması yönünde değil, mümkün olduğu kadar yatırımlara açılması yönünde görüş bildireceği beklenebilir. **Bu tür bir oluşum Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Kurulu oluşturulması gibi bir fırsatın daha tanımlanırken heba edilmesi anlamına gelmektedir.**

Yerel düzeyde kurulan Mahalli Biyolojik Çeşitlilik Kurulları da ulusal düzeydeki kurulla aynı şekilde tasarlanmıştır. Kurula “uzun devreli gelişme planının hazırlanmasına ve uygulanmasına katkıda bulunmak” dışında bir yetki de verilmemiştir.

Sonuç olarak tasarıda belirtilen tabiatın ve biyolojik çeşitliliğin korunmasından korunan alanların saptanmasına, bu alanlarda yapılacak uygulamaların yürütülmesinden yine bu alanların “sürdürülebilir” bir şekilde sanayi, madencilik, enerji, yol yapımı gibi yatırımlara, yani kullanıma açılmasına kadar her türlü kararda Çevre ve Orman Bakanlığı neredeyse tek başına sorumlu ve yetkilidir.

Çevre ve Orman Bakanlığı'na verilen bu **sınırsız yetki**, söz konusu alanda yürütmenin denetlenemeyen bir ağırlığı olmasına ve hükümetlerin ekonomik önceliklerinin doğa korumanın bilimsel ve vicdani gereklerine galebe çalmasına neden olacaktır. Neticede korunması gereken doğal alanlarda yapılmak istenen yatırımlar, yapılmak istenen yatırım hükümet politikasına uygun olduğu sürece Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından onaylanacaktır. Çevre bakanlıklarının, hükümetlerin doğaya zarar verecek uygulamalarının karşısında doğa koruma ilkelerinden yana bir denge unsuru olması gerekir. Oysa hükümetlerin ve bakanların niyet ve politikalarından bağımsız olarak, doğa koruma alanında bu kadar büyük yetkiyle donatılmış ve tek yetkili haline getirilmiş olan Bakanlığın hükümetlerin kısa vadeli ekonomik getiriye öncelik vererek hazırladığı yatırım planlarına bilimsel ve bağımsız bir bakış açısıyla denge getirmesi beklenemez. **Bunu sağlamanın tek yolu doğa korumayla ilgili önemli kararların bağımsız kurumlar tarafından alınmasıdır.**

Özellikle bir alana koruma statüsü verilmesiyle ve korunan alanların kullanılmasıyla, yani bu alanlarda herhangi bir yatırım yapılmasıyla ilgili kararların bilim insanlarından, sivil toplum örgütü temsilcilerinden ve yerel halktan insanların ağırlıkta olduğu bir bağımsız koruma kurulu tarafında verilmesi, elbette bu kararların da yargı denetimine açık olması gerekir. Kuşkusuz Çevre ve Orman Bakanlığı ve diğer ilgili bakanlıklar doğanın korunmasına dair konuları gündeme getirmekten bilimsel çalışmaları koordine etmeye, bütçe denetiminden koruma kararlarını uygulamaya kadar pek çok konudan sorumlu olmalıdır. **Ancak korumaya dair en kritik kararların tek başına Bakanlığa bırakılması sadece demokratik katılım ve denetim ilkelerine değil, doğa korumanın bilimsel niteliğine de aykırıdır.**

Ayrıca biyolojik çeşitlilikle ve doğa korumayla ilgili her türlü araştırma ve izleme faaliyetini Bakanlık iznine tabi kılmak fazlasıyla merkezîyetçi ve kısıtlayıcı bir durum yaratmakta, akademik ve bilimsel özgürlüklerle çelişmektedir. Doğa koruma alanındaki izleme faaliyetlerinin bile Bakanlık iznine bağlanması durumunda kuş gözlemcileri gibi doğa korumacılığın en tabandaki oluşumları bile kısıtlamaya tabi olabilir.

Ayrıca bilimsel araştırma, izleme, veri toplama, veri deposu oluşturma gibi konuyla ilgili en önemli bilgi üretimi faaliyetlerinin bile Bakanlık tekeline alınması Bakanlığın kapasitesinin bütün bu uygulamaları yapmaya nasıl olup da yeterli geleceği sorusunu da sormamıza neden olmaktadır.

Eğer bu tasarı yasalaşursa, Çevre ve Orman Bakanlığı koruma statüsüne alacağı ya da bu statüden çıkaracağı yerlerle ilgili kararlarında haklı da olsa, gerek politik nedenlerle, gerekse tek yetkili olmasının yaratacağı güvensizlik nedeniyle kararlarının kabul edilmemesi ve tartışmalara neden olması olasılığı yüksektir. Yerel halk söz sahibi olmadığı bu tür kararlara tepki duyacak veya bu konuda politik baskılara açık olacaktır.

Kanunun gerekçelerinde 4. maddenin gerekçesi yazılırken tabiat ve biyolojik çeşitliliğin yönetimi ile ilgili olarak karar verme süreçlerinde toplum kesimlerinin katılımının yeterince sağlanamaması

eleştirilmekte, kanunla toplum katılımının sağlanmasının öngörüldüğü belirtilmektedir. Ancak kanun metni incelendiğinde bunun sadece bir temenni düzeyinde kaldığı açıkça görülmektedir. Bu tasarı yasallaşırsa doğanın korunmasıyla ilgili hiçbir düzeyde gerçek anlamda toplum katılımının sağlanması mümkün değildir.

Bu nedenle bu kanun tasarısı sadece Çevre ve Orman Bakanlığı'na aşırı güç vermesi, Bakanlığı tek yetkili kılması ve toplum katılımını sağlayacak hiçbir uygulanabilir mekanizma öngörmemesi nedeniyle bile kabul edilemez. Kanun, başta koruma alanlarının belirlenmesine ve bu alanlarda kullanıma dair kararlarda olmak üzere, her aşamada yerel halka, sivil topluma ve bilim çevrelerine de **en az kamu kurumları kadar** söz ve yetki hakkı verecek şekilde baştan yazılmalıdır.

3- MEVCUT KORUNAN ALANLARIN DURUMU VE YENİ KORUNAN ALANLARIN OLUŞTURULMASI

Tasarı korunan alanların sayı ve alanının arttırılmasına ilişkin herhangi bir niyet veya ilke içermemektedir.

Halen dünya çapında toplam sayısı 120.000'i aşan korunan alanlar dünya yüzölçümünün %13'üne ulaşmıştır. 2010 yılında Japonya'nın Nagoya kentinde yapılan biyolojik çeşitlilik konferansında üzerinde uzlaşılan anlaşmaya göre korunan alan miktarının 2020'ye kadar **dünya yüzölçümünün karalarda %17'sine, denizlerde %10'una çıkarılması** öngörülmüştür.

Biyolojik çeşitlilik, endemik türler, sulak alanlar ve tüm doğal yaşam alanları açısından dünyanın en özel coğrafi konumda yer alan ülkelerinden biri olan Türkiye'de ise korunan alanların ülke yüzölçümüne oranı ise (farklı kaynaklara göre) sadece **%4-6 olup, bu oran dünyanın yarısından azdır.**

Kanun tasarısının 9. maddesi korunan alan statülerini tanımlamaktadır. Doğa koruma örgütlerinin en çok eleştirdiği konu yenilenen bu statüler arasında doğal sit alanının olmamasıdır. Gerçekten de tasarıda tanımlanan 13 korunan alan tanımı arasında bulunmayan ve bu nedenle bu tasarının yasallaşması halinde tamamen kaldırılacak olan doğal sit alanları, yüzölçümü olarak değil, ama nokta sayısı olarak **Türkiye'de en çok bulunan korunan alan statüsüdür:**

Türkiye'de (farklı kaynaklarda farklı sayılar verilmekle birlikte) halen en fazla **1624 nokta** milli park, tabiatı koruma alanı, özel çevre koruma bölgesi, doğal sit alanı gibi herhangi bir korunan alan statüsü taşımaktadır. **Bu alanların 1234'ü, yani %76'sı doğal sit alanıdır.**

Tasarı bir geçiş dönemi tanımlamaktadır.

"Mevcut statüler" başlıklı Geçici Madde 1/1'de "Bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihten önce tabiatı koruma alanı, milli park, tabiat anıtı, tabiat parkı, özel çevre koruma bölgesi ve yaban hayatı koruma ve geliştirme sahası statüsünde olan alanlar ile mesire yerleri bu Kanun hükümlerine uygun statü verilmeye kadar mevcut statülerini korurlar" denmektedir. **Ancak bu alanlara yeni kanuna uygun olarak herhangi bir korunan alan statüsü verilir verilmeyeceği açık bırakılmıştır.** Demek ki Bakanlık mevcut tabiatı koruma alanlarına, mevcut milli parklara, mevcut tabiat anıtlarına, mevcut tabiat parklarına, mevcut özel çevre koruma bölgelerine, mevcut yaban hayatı koruma ve geliştirme sahaslarına ve mevcut mesire yerlerine yeni kanunda tanımlanan bir korunan alan statüsü verip vermemek konusunda **tek yetkilidir.** Mevcut alanlar bu karar anına kadar statülerini koruyacaklardır,

ancak bu maddeye göre Bakanlığın vereceği karardan sonra mevcut korunan alanların bazılarının statülerini kaybetmeleri olasıdır. Zaten madde 9'un gerekçesinde de "kimi zaman kriterlere uygun olmayan sahalar çeşitli statülerle koruma altına alınmıştır" denilerek mevcut durumda korunan alan statüsüne sahip doğa parçalarının bir kısmının bu statülerini kaybedeceğinin işareti verilmektedir.

Bu durum kazanılmış korunan alan statülerini tehdit etmektedir.

Geçici Madde 1/2 ve Geçici Madde 2'de ise doğal sit alanı statüsü olan yerlerin bu statülerini kaybedeceği açıkça yazılmıştır. Özellikle Geçici Madde 2, doğal sit alanları için "bu Kanunda düzenlenen koruma statüsü özelliklerini taşıyanlara uygun koruma statüsü verilir, özellikleri taşımayanların ise mevcut statüleri sona erer" diyerek doğal sit alanlarının korunan alan statülerinin tehlikede olduğunu vurgulamaktadır.

Kanunu hazırlayanların, öncelikle amaçlarının korunan alanların sayısını arttırmak mı, azaltmak mı olduğuna karar vermeleri gerekir. Doğal sit alanlarının mevcut korunan alan statülerini kaybetmelerine bu kadar hevesli bir madde yazmanın amacı ne olabilir?

Bu kanun tasarısının gündeme gelmesinin Türkiye'deki doğa korumacılık için bir şans olması gerekirdi. Türkiye, korunması gereken doğal alanlar içinde önemli yer tutan ve dünya yüzölçümünün %2,3'ünü kaplayan 34 sıcak bölgeden üçünün bulunduğu tek ülkedir. Türkiye'nin %27,2'si ormanlarla kaplıdır ve 1,2-1,5 milyon hektar sulak alan bulunmaktadır. Türkiye'de uluslararası öneme sahip 135 sulak alan vardır. Türkiye, 9000 civarında tohumlu bitki türü ile dünyada bulunduğu iklim kuşağında oldukça zengin floraya sahip ülkelerden biridir. Üstelik bu türlerin üçte biri endemiktir. Türkiye 468 kuş türüne, 160'dan fazla memeli türüne, 30 çiftyaşamlı (amfibi) türüne, 120 sürüngen türüne, 264 içsu balığı tür ve alttürüne (%25,8'i endemik), en az 370 kelebek tür ve alttürüne ev sahipliği yapar.

Bu büyük biyolojik çeşitliliğe rağmen korunan alanların hem sayısı ve genişliği son derece sınırlıdır, hem de bu alanlar iyi yönetilmemekte ve gerçek anlamda korunmamaktadır. Bu kanunun bu eksikleri gidermesi, mevcut korunan alanların statülerinin devam etmesini garanti altına alması ve korunan alan sayısını ve yüzölçümünü arttırmayı hedeflemesi gerekirdi. **Yani kanunun hedefi mevcut korunan alanların ve yenilerinin daha iyi korunmasını ve yönetilmesini sağlamak olmalıydı. Oysa bu kanun tasarısı elimizdeki az sayıdaki korunan alanların bile büyük kısmını tehlikeye atmaktadır.**

Mevcut durumda Türkiye'de 7 yasal düzenleme altında 16 korunan alan statüsü bulunmaktadır. Bunlar Milli Parklar Kanunu (4 statü), Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği (1 statü), Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (1 statü), Kara Avcılığı Kanunu (2 statü), Su Ürünleri Kanunu (1 statü), Orman Kanunu (6 statü) ve Barselona Sözleşmesidir (1 statü).

Kanunun hazırlanmasında korunan alanların bu kadar değişik yasal düzenleme altında bulunmasının yarattığı dağınıklığın giderilmesi amaçlanmıştır. Gerçekten de korunan alanların daha iyi yönetilmesi için koordinasyona ihtiyaç vardır. Bununla birlikte bir alanda birden fazla koruma statüsü olmasının korumada kusur yarattığı gerekçesi inandırıcılıktan uzaktır. Kanunun gerekçesinde nedense bir alanda birden fazla koruma statüsünün olabilmesi doğa korumanın önündeki en önemli engelmış gibi sunulmaktadır.

Oysa asıl olan bir doğal alanı korumaksa, alanın farklı noktalarının başka nedenlerle edinilmiş statülerle korunması bir sakıncaya yol açmaz, tam tersine korumanın güçlendirmesine neden olur. Bu yeni kanun koordinasyonu sağlayarak korunan alanların yönetiminin iyileştirilmesini sağlayabilir. Daha iyi yönetim için korunan alanların sıfırlanmasını ve yeniden statü verilmesini zorunlu bir iş gibi sunmak anlaşılır gibi değildir.

Neticede daha iyi yönetim için koordinasyon sağlanırken, öncelikle hangi alanların hangi kriterlerle korunan alan sayılacağı daha iyi belirlenmeli ve mevcut korunan alanlar garanti altına alınmalıydı. Doğal yaşam alanlarının koruma şemsiyesinden çıkması halinde, elde kalan alanların daha iyi yönetilmesinin Türkiye’de doğanın ve biyolojik çeşitliliğin daha iyi korunması anlamına geleceği doğru değildir.

Bu nedenle bu kanun tasarısı mevcut korunan alanların statülerini garanti altına almadığı için de kabul edilemez. Kanunun mevcut korunan alanları koruyacak ve yenilerinin oluşturulmasını sağlayacak şekilde yeniden yazılması gerekmektedir.

4- KANUNUN HAZIRLANMASINDA VE UYGULAMADA DEMOKRATİK KATILIM VE YEREL DEMOKRASİ

Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu yıllardır gündemdedir. Tasarının hazırlanması için Çevre ve Orman Bakanlığı bünyesindeki çalışmaların geçen yıl boyunca sürdüğü bilinmesine rağmen hazırlık çalışmaları ve taslak metinleri tasarının Meclis’e sunulduğu 25 Ekim 2010 tarihinden önce kamuoyuyla açıkça paylaşılmamış, doğa koruma örgütlerinin, sivil toplumun ve çevre hareketlerinin görüşleri yeterince alınmamıştır.

Doğanın korunması her şeyden önce bir yerel demokrasi meselesidir. Türkiye’nin de taraf olması gereken, ancak ne yazık ki hala imzalamadığı **Aarhus Konvansiyonu**, çevre üzerinde etkide bulunabilecek her türlü yatırımın yöre halkı tarafından bilinmesini ve onaylanmasını zorunlu kılar. Bu amaçla her aşamada bilgilendirme toplantıları, hatta gerektiğinde yerel referandumlar yapılması gerekir.

Doğanın korunması, aynı zamanda yerel halkın doğal yaşam alanlarıyla kültürel ve ekonomik ilişkilerini gözetmeyi zorunlu kılar. Yerel topluluklar doğal yaşam alanlarının korunmasından ve geliştirilmesinden fayda sağlamalıdır. Doğal alanlarda yapılacak yatırımlar halkın doğayla olan tarihsel, ekolojik ve ekonomik bağlarını zedelediğinde haklı olarak tepkiye neden olmaktadır.

Doğa koruma alanında çalışan uzmanlar, akademisyenler, sivil toplum örgütleri ve çevreci veya ekolojist hareketler de genel anlamda ekolojik ilkeler doğrultusunda ciddi bir bilgi birikimine ve duyarlılığa sahiptir. Sivil toplumun doğanın korunmasına olan katkısının engelleyici değil, geliştirici olarak görülmesi gerekir. Ülkemizde de bu alanda çalışan ve mücadele yürüten çok geniş bir kitlenin olmasını bir şans olarak değerlendirmek gerekir.

Oysa kanun tasarısı ne yazık ki yerel halkı, sivil toplumu ve doğa korumacıları sürece katmak yerine, uzaklaştırmayı amaçlar görünmektedir. Yerel demokrasiyi temel almayan, insanları karar süreçlerine ve uygulamaya katmayan hiçbir yasal düzenleme, mükemmel maddelere sahip olsa da uygulanamaz ve doğanın korunması yolunda yarar sağlamaz.

Bu nedenle bu kanun tasarısı demokratik katılıma ve yerel demokrasiye yeterince izin vermeyen yapısı ve hazırlanış biçimi nedeniyle de kabul edilemez. Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu bütünüyle şeffaf ve katılımcı bir süreçle, kamuoyunu tartışma sürecine katarak, yerel ve ulusal çevreci-ekolojist örgütleri ve sivil toplumu doğal paydaş olarak kabul ederek baştan yazılmalıdır.

5- SONUÇ

TBMM gündeminde bulunan Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanun Tasarısı ne yazık ki çağdaş doğa koruma anlayışıyla ve bilimsel ve demokratik katılımcı bir bakış açısıyla hazırlanmamıştır.

Kanun tasarısı doğayı kaynak deposu olarak gören bir anlayışla yazılmış olup, doğayı korumaktan çok sürdürülebilir bir anlayışla kullanmaya yönelik düzenlemeler getirmektedir.

Kanun tasarısı başta korunan alan statülerinin belirlenmesi ve korunan alanlarda kullanım izinlerinin verilmesi olmak üzere önemli sayılabilecek her konuda Çevre ve Orman Bakanlığı'nı ve hükümeti tek yetkili kılmaktadır.

Kanun tasarısı korunan doğa alanlarının sayı ve alanını arttırmayı öngörmemekte, hatta mevcut korunan alanların statülerini neredeyse sıfırlayarak yeniden değerlendirmeye tabi kılmakta, bu anlamda kazanılmış doğa koruma alanı statülerini açıkça tehdit etmektedir.

Kanun tasarısı yerel halkı, sivil toplumu ve doğa korumacıları sürece katmak yerine, uzaklaştırmayı amaçlar görünmektedir.

Bu raporda ayrıntıları ve gerekçeleriyle açıkladığımız bütün bu nedenlerle bu kanun tasarısının kabul edilemez olduğunu ve ilgili toplum kesimlerinin, bilim çevrelerinin, yeşil, çevreci, ekolojist ve doğa korumacı örgütlerin ve yerel halk temsilcilerinin katılımıyla bütünüyle yeniden yazılması gerektiğini düşünüyoruz.

Yeşiller Partisi olarak hükümeti, bu Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanun Tasarısını TBMM gündeminden en kısa zamanda geri çekmeye çağırıyoruz.

YEŞİLLER PARTİSİ

24 Ocak 2011

YEŞİLLER PARTİSİ

Genel Merkez: Ataç 1 Sokak No: 23/8 Kızılay-Ankara

Tel/Faks: (312) 434 1169

Sekretarya - İstanbul Yeşil Ev: İstiklal cad. Balo sok. No:21/1
Beyoğlu-İstanbul

Tel/Faks: (212) 244 7780

E-posta: yesillerbilgi@yahoo.com.tr

www.yesiller.org

